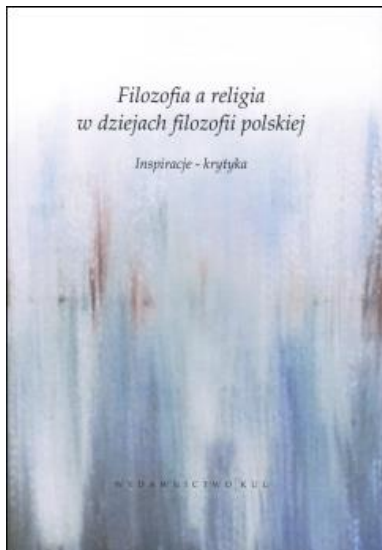

Filozofia a religia w dziejach polskiej filozofii. Inspiracje – krytyka

Prezentowany tom jest rozbudowanym pokłosiem VI Seminarium Historyków Filozofii Polskiej, które odbyło się w dniach 23-24 września 2013 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła. Wpisalo się ono w tradycję spotkań gromadzących specjalistów historii filozofii polskiej, które odbywały się od roku 2006 na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Jagiellońskim i Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Pierwsza edycja lubelska z 2010 roku była poświęcona relacji filozofia-światopogląd, jej owocem jest tom *Światopoglądowe odniesienia filozofii polskiej* (red. S. Janeczek, R. Charzyński, M. Maciołek, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, ss. 434).

Opisywane przez współczesną socjologię współlistnienie procesów sekularyzacji i desekularyzacji skłoniło na VI Seminarium Historyków Filozofii Polskiej do podjęcia wprost zagadnienia roli religii nie tylko w określaniu problemów podejmowanych przez filozofię, ale także w stymulowaniu samego sposobu uprawiania filozofii. Wiara religijna stanowiła bowiem niejednokrotnie wręcz *locus philosophicus*. W długich dziejach filozofii nie brak jednak przykładów przeciwstawiania racjonalnej kultury filozoficznej religijnemu irracjonalizmowi oraz podkreślania negatywnych funkcji religii w wymiarze kulturowym czy społecznym. Analogiczne procesy ujawniły się też w dziejach polskiej kultury filozoficznej. Po średniowiecznej dominacji religijnego *milieu*, w nowożytności zaczęły się ujawniać różne formy jej krytyki, aż po państwowy ateizm XX wieku. Współcześnie, także w Polsce, ujawnia się dominacja nurtów filozoficznych zorientowanych naturalistycznie, uprawianych w szerokim kręgu tzw. filozofii naukowej. Nie brak także krytycznej refleksji nad religią wywodzącej się ze środowisk, którym bliskie są ideały totalnie pojętego liberalizmu. Z drugiej jednak strony nie brak przejawów uprawiania filozofii wręcz religijnej.

W prezentowanym tomie, wobec zróżnicowania tematycznego poruszanych wątków, wykorzystano chronologiczny układ artykułów, także w poszczególnych częściach tomu, jednak na ile to możliwe wiążąc teksty poświęcone podobnej tematyce. W każdym niemal okresie ujawniła się tyleż symbioza między filozofią i religią, co krytyczne napięcie między tymi dziedzinami kultury. W niniejszym tomie dominuje jednak tytułowa inspiracja nad krytyką, co ma ugruntowanie w dziejach polskiej kultury filozoficznej, choć religijność ta przybierała najróżniejsze formy, bardziej lub mniej zgodne z ortodoksją chrześcijańską.

Spis treści

Przedmowa

Myśl staropolska

Krzysztof Bochenek, Filozofia i teologia w poszukiwaniu rozumnej wiary
(kontekst średniowiecznej scholastyki polskiej)

Wanda Bajor, Bóg i ludzkie poznanie – rola teologii w antropologii filozoficznej krakowskich komentatorów arystotelesowskiej teorii duszy

Włodzimierz Tyburski, Etyka i religia w myśli staropolskiej

Marian Skrzypek, Ambiwalencje oświeceniowych pojęć religijnego fanatyzmu, entuzjazmu i tolerancji. Filozofowie oświecenia o Konfederacji Barskiej

Stanisław Janeczek, Od filozofii Boga do filozofii religii w dobie oświecenia

Wiek XIX

- Ewa Starzyńska-Kościuszko, Opozycja, synteza czy „trzecia droga”? Filozofia i religia w poglądach przedstawicieli polskiej „filozofii narodowej” lat czterdziestych XIX wieku
- Andrzej Wawrzynowicz, Religia w refleksji filozoficznej mesjanistów polskich XIX i XX wieku
- Wiesława Sajdek, Jedność filozofii i religii w perspektywie eschatologicznej. W kręgu myśli J.M. Hoene-Wrońskiego
- Piotr Bartula, Chrześcijański liberalizm Augusta Cieszkowskiego
- Piotr Gugala, Rodzimowierstwo słowiańskie w filozofii narodowej Karola Libelta
- Teresa Zawojska, Polski mesjanizm literacko-poetycki. Pomiędzy filozoficznością a religijnością
- Bartosz Maciejewski, Objawienie w Literaturze słowiańskiej Adama Mickiewicza
- Lucyna Wiśniewska-Rutkowska, Program ideowy „Tygodnika Warszawskiego”
- Wanda Pilch, Marian Ignacy Morawski SJ o stosunku filozofii do religii

Przełom wieku XIX i XX

- Jan Skoczyński, Młodzi i mesjanizm
- Stanisław Pieróg, Marian Massonius i problem agnostycyzmu
- Anna Dziedzic, Pozytywizm i teizm. Maurycy Straszewski o Johnie Stuarcie Millu
- Stanisław Borzym, Filozoficzny kontekst religijności Karola Ludwika Konińskiego
- Grażyna Szumera, Chrześcijaństwo a cywilizacja
- Ewa Kochan, Kościół a socjalizm
- Leszek Gawor, Filozofia społeczna Leona Winiarskiego
- Dariusz Barbaszyński, Religia w perspektywie duchowości chrześcijańskiej. Kilka uwag o filozoficznych poszukiwaniach Stanisława Brzozowskiego
- Artur Jocz, Literatura areną filozoficzno-religijnych peregrynacji. Przypadek Tadeusza Micińskiego
- Tomasz Mróz, Polscy filozofowie chrześcijańscy wobec Platona

Wiek XX

- Ryszard Kleszcz, Twardowski o filozofii, nauce i religii
- Piotr Surma, Filozofia religii i wątki metafizyczne w szkole lwowsko-warszawskiej
- Aleksandra Tykarska, Myśl przedlogiczna – myśl religijna. Ujęcie Władysława Heinricha i Józefa Kodusowej
- Ryszard Wójtowicz, Prawo i moralność w filozofii oraz polityce prawa Leona Petrażyckiego. Wybrane zagadnienia
- Michał Rogalski, Modernizant czy modernista? Marian Zdziechowski w poszukiwaniu własnej formuły religijności
- Mirosław Tyl, Henryk Elzenberg – przypadek religijności bezwyznaniowej. Próba historiografii ekspresjonistycznej
- Rafał Charzyński, Filozofia chrześcijańska a chrześcijański światopogląd według ks. Piotra Chojnackiego
- Jacek Brezko, Miłozza pogląd na ewolucję
- Magdalena Mruszczuk, Filozofia sacrum w Anny Teresy Tymienieckiej fenomenologii życia

Noty biograficzne